

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

SYVENDE RÆKKE

UDGIVET AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

BJØRN KORNERUP

ANDET BIND

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS FORLAG

1954—56

En mærkelig Præsteskikkelse fra det 18. Aarhundrede.

Ved **Bjørn Kornerup.**

Præsten Johannes Fibiger skriver et Sted i sine Memoirer: »enhver aandelig Stand, som lever sit egentlige Liv udenfor Verden, vil efter sit Væsen være prydet med mærkværdige Personligheder. Præste- og Degnestanden er bekjendt derfor . . . det er Livet i den bevægede Verden, der afsliber og afrunder og giver selv fremragende Mennesker mere Snittet af Dusinmennesker efter Tidens Skik og Mode«¹. Den, der har beskæftiget sig med ældre Tidens Præstehistorie, vil have haft rig Lejlighed til at sande Fibigers Ord.

Nedenfor skal der meddeles en Skildring af en mærkelig Præsteskikkelse, *Peder Jacob Aaby* (1716—1804), Sognepræst i Sørslev fra 1743 til sin Død. I Wibergs Præstehistorie karakteriseres han i Korthed som »høist original; vittig og djærv; vældig Jæger; en uendelig Mængde Fortællinger haves om ham«², og andetsteds omtales han som »den bekjendte Pastor Aaby«³, men ellers vil man næppe i den ældre trykte Litteratur finde synderligt om ham⁴.

¹) Johannes Fibiger, *Mit Liv og Levned*, som jeg selv har forstaaet det, 1898, S. 40.

²) S. V. Wiberg, *Dansk Præstehistorie* III, 251.

³) *Samlinger til Fyens Historie og Topographie* IV, 298.

⁴) Jvfr. dog *Aarbog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter* II, 312—13 (vistnok blot efter Wiberg). Evald Tang Kristensen, *Vore Fædres Kirketjeneste*, 1899, S. 117. Christine Reimer, *Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde* IV, 751—53 (endnu langt ned i det 19. Aarhundredes sidste Trediedel kunde Christine Reimer paa Grundlag af mundtlig Overlevering optegne en Række af de bekendte Historier om Aaby).

Nævnes bør dog adskillige Notitser hos den fortjente fyenske Lokalhistoriker L. S. Vedel Simonsen og en Kronik om ham i Bogense Avis 1859¹, og paa dette Grundlag har Kredslæge Peter Trautner sammenstillet en Række Træk om ham i en Artikel i »Fynsk Hjemstavn«². De ældre Samleres Meddelelser kan lede Tanken hen paa en og anden Præstesikkertelse i Blichers Noveller. Det er da værdifuldt, at der er paatruffet en Skildring af Aaby fra et meget paalideligt Vidne, Præsten *Benjamin Sidenius* (1774—1854), der først i nogle Aar var Kapellan hos Aaby, dernæst i et halvt Aarhundrede hans Efterfølger som Sognepræst i Særslev. Sidenius' Karakteristik findes blandt H. F. Rørdams efterladte Samlinger³ og synes oprindeligt at have været beregnet til Offentliggørelse i »Kirkehistoriske Samlinger«, hvad der dog af en eller anden Grund ikke er sket. Først nu — hundrede Aar senere — kan den meddeles.

1) Literis Mando [o: S. H. Klavsén], Bogense Byes og Skovby Herreds Topographi og Historie fra Sagtiden til Nutiden, 1859 (Særtryk af Kroniker i Bogense Avis), især S. 371, 452 ff., 457 ff., 632 ff.

2) Fynsk Hjemstavn II, 1929, S. 147—56.

3) Pakken: Samlinger til Fyens Stifts Kirkehistorie. Den nævnte Karakteristik foreligger i Afskrift — som det kunde synes — ved Ludvig Helwegs Haand. Den er forsynet med følgende karakteristiske Indledning, der som et Bidrag til »Samlingernes« Historie kan fortjene at medtages. »Naar Redactionen atter meddeler Samlingernes Læsere nogle Optegnelser om en Præst, som i forrige og dette Aarhundrede var noksaa bekendt i Fyen, maae vi forudskikke et Par Ord i Anledning af en Bebrejdelse, som er os gjort, den nemlig, at vi ikke valgte de ærværdigste Præster, om hvilke der kunde være noget Smukt og ret Præsteligt at fortælle, men snarere Stympere og Stakler, eller dog Originaler i Standen, som havde saare lidet Præsteligt ved sig. Vi maae hertil svare, at hverken Staklerne eller Originalerne ere et Tidsbillede af Geistligheden uvedkommende, og at vi ialfald ikke kunne meddele andre Optegnelser end dem, man sender os. Hvem der har livlige Optegnelser om dygtige og nidkjære Præster, holde dem ikke tilbage, men sende os saadanne. De skulle med al Fornøielse blive offentliggjorte«. Den Karakteristik, hvortil der i de indledende Ord sigtes, er aabenbart Skildringen af Præsten Jens Daniel Wedel i Gyrstinge (Kh. Saml. II, 111—121).

Blandt de underlige Præster fra gammel Tid, som jeg i mine Dage har truffet paa, er der ingen, som overgaaer den Mand, jeg kom i Forbindelse med ved at ansættes i Aaret 1802 som personel Capellan i Særslev Menighed i Skovby Herred i Fyen¹. Denne Mand hed Peder Jacob Jørgensen med Tilnavn Aaby, var allerede 84 til 85 Aar gammel, da jeg kom hid, og havde dengang været Præst her paa Stedet siden 1743. Hans Kaldsbrev, som jeg har, var underskrevet bemeldte Aar d. 29de Marts af Kong Christian den Sjette. Alt strax, da jeg kom kjørende ind i Præstegaarden, maatte jeg blive opmærksom paa Mandens Underlighed ved den Maade, hvorpaa han tog imod mig. Med den ene Haand sat paa Kant tæt over Øinene og med rynket Næse stirrede han paa mig og spurgte: »har Han været syg? jeg synes Han seer noget misset² ud«. Et God-

¹) Benjamin Sidenius blev kaldet til Kapellan pro persona i Særslev den 19. Marts 1802 (Danske Kancelli, 1. Dept., Registrant 1802 Nr. 90). Han blev kaldet til Sognepræst sst. 17. April 1804 af Grevinde Constance Frederikke Henriette Stolberg, født Komtesse Knuth; kgl. konfirmeret 4. Maj s. A. (sst. 1804 Nr. 665). Han var født 1774 og døde som Jubellærer 1854 (Immanuel Barfod, Stamtavle over Familien Sidenius S. 68). Da der trods Sidenius' usædvanligt lange Embedstid og sikkert fortjenstfulde Virksomhed heller ikke af ham foreligger ret megen Omtale i Litteraturen, kan formentlig de nedenstaaende Uddrag af Visitatsbogen for Fyens Stift, Skovby Herred Fol. 200 ff. (i Landsarkivet for Fyen) være af Interesse. Indførslerne stammer fra Biskop, Dr. phil. et theol. Nicolai Faber (1789—1848). »1834 d. 30 Septbr. visiterede jeg i Særslev. En god, kraftig og religiøs Aand gaaer her igjennem det under Pastor Sidenius's Styrelse. Denne Mand prædiker særdeles godt, med reen Declamation. At han seer Alt fra den mindre lyse Side kunde i det Øjeblik saa meget mere undskyldes, som hans Svigerson, Pastor Balslev i Eilby, i de samme Dage var død. Sidenius messer aldeles fortræffeligt«. 1839 den 9. Juli er Indtrykket væsentligt det samme: »en herlig Guds-tjeneste. Alt samstemmende til et skjønt Heelt, især hvis Nielsen [Deg-nen J. H. Nielsen i Særslev] var lidt bedre Kirkesanger«. 1844 fandt Biskop Faber dog, at »Præsten er gammel« og ikke viste Kraft nok i sin Optræden over for Degnens Mangler.

²) Egl. den, som misser med Øjnene (kniber Øjnene sammen) paa Grund af Beruselse (Ordbog over det danske Sprog XIV, Sp. 167).

dag eller Velkommen hørtes ikke; men pegende paa en Dør i Mellemporten, som adskilte Præstegaardens 2 Gaardspladse, sagde han blot: »der er hans Kammer«. Dette Kammer saae ikke indbydende ud. Døren førte umiddelbart derind fra Porten. Det var langagtigt og smalt, med 2 Fag Vinduer, som formørkedes af nogle Lindetræer udenfor. En gammel Skakseng¹ stod i bageste Deel i Krogen. Sengklæderne laae paa Halm, velbeboet af Rotter, som jeg om Natten maatte forsvare mig imod med en Stok, hvilken jeg stedse maatte have hos mig. Da jeg kort efter Ankomsten blev kaldet over til Thee, var den Gamle mere galant imod mig og fortalte mig, at mine 2 Formænd havde været rene Atheister², hvilket han dog havde hørt, at jeg ikke var³. Omkring ved hans Kakkellovn hængte 4, 5 Geværer, Jagttaske, Hagelpunge og ved hans Fødder laae 2 sammenlængede Støvere foruden en stor, langhaaret Vandhund, saa det saae kun lidet præsteligt ud inde hos ham. Denne Mand var født i Vends Herred i Nørre-Aaby Præste-

¹) Himmelseng med skraat opløbende Overdækning (Ordbog XIX, Sp. 175).

²) Formentlig Rasmus Rasmussen (1771—1809), pers. Kap. i Sørslev 16. Novbr. 1798 (Fyenske Reg. 1798 Nr. 414), siden Sognepræst i Tommerup-Brylle, og nedennævnte Bugislaus Mathiesen (1772—1832), pers. Kap. i Sørslev 5. Decbr. 1800 (Danske Kancelli, 1. Dept., Registrant 1800 Nr. 482), siden Sognepræst i Gudme-Brudager.

³) Mærkeligt nok omtaler Sidenius her ikke, hvordan det gik til ved hans egen første Prædiken i Sørslev Kirke. Da Aaby i nogen Tid havde hørt paa Prædikenen, protesterede han højlydt mod Kapellanens »Sludder og Kistepæk«. Da Sidenius nu standsede, raabte Aaby: »Naa, saa, Hille min Salighed, I blev ganske vred. Præk I kun væk, for jeg skal, min Himmerigs Part, ikke forstyrre Jer«. Ved Middagsbordet tog Kapellanen Anledning til alvorligt at læse sin Sognepræst Teksten, hvorpaa denne tilsidst udbrød: »I behøver ikke at være ræd for, at sligt oftere skal ske, thi jeg har, min Himmeriges Part, faaet nok af Jeres Kistepæk idag og skal, min Sæl og Salighed, aldrig gaa et Skridt mere for at høre Jer; Og lad os saa læse til Bords«. (Bogense Byes Historie, 1859, S. 635 f., hvor det oplyses, at denne Fortælling [som oftere forekommer i Folkeoverleveringen] gaar direkte tilbage til en Meddelelse fra Sidenius selv).

gaard (hvoraf han antog Navnet Aaby) og hans Fader var Præst for Nørre Aaby og Indslev Menigheder¹. Han var født i September 1717²; om hans Ungdom veed jeg Intet, men rimeligt er det, at han har gaaet i Odense Skole og derfra er dimitteret til Universitetet³. Sin Dannelse til Præsteembedet havde han faaet paa den Tid, da Marcus Wøldike var theologisk Professor⁴, og af gamle Præster har jeg hørt, at til at faae Attestats med ringeste Character hørte dengang ikke mere end at have lært Wøldikes positiones theologicæ, at kunne oversætte Matthæi Evangelium og gjøre Rede for Hübners større Bibelhistorie⁵. Med dette tarvelige Udstyr gik Candidaterne ud og kunde faae ethvert Kald, som en privat Kirkeeier vilde unde dem. I denne Anledning erindrer jeg, at min Ungdomsven Peder Rosenstand Wøldike, der døde som Præst i Taarnby paa Amager⁶, engang besøgte mig og blev om Natten, og da han nu kom over i Stuen at spise tilaften, spurgte gamle Aaby: »er Han en Søn af Marcus Wøldike?« Da der blev svaret: »nei, det var min Farfader«, saa udbrød han, idet han lagde sin Haand paa Wøldikes Skulder: »naa, hille-mænd, det var, min Himmerigespart, (den høitideligste af Aaby's Eder) ham, der, næst Vorherre, har gjort mig til Præst«. Derpaa viste han sin Bevaagenhed mod Wøldike

¹) Sognepræst i Nørre Aaby-Indslev, Provst Jørgen Frederiksen (1663—1748). Han døde i Sørslev og blev begravet den 22. Marts 1748 (Vedel Simonsen, Elvedgaard IV, 32).

²) Efter Vedel Simonsens Opgivelse (Elvedgaard III, 44) var han født i Nørre Aaby 28.—29. Septbr. 1716.

³) »Petrus Jacobus Aabye« blev indskrevet som Student fra Odense 1735 (Kjøbenhavns Universitets Matrikel, udg. ved S. Birket Smith, II, 564).

⁴) Marcus Wøldike (1699—1750), Professor i Teologi fra 1731. Hans »Positiones fidei Christianæ«, 1—2, 1740, var en meget benyttet Lærebog og kom i bearbejdet Skikkelse i mange Udgaver.

⁵) 1728 (og oftere) kom »Udvalde Bibliske Historier af det Gamle og Nye Testamente« ved Johann Hübner (†1731 som Professor i Hamburg).

⁶) Peder Rosenstand Wøldike (1781—1850), Sognepræst i Taarnby fra 1839.

ved at skjære et godt Stykke af Stegen og smide det med Fingrene over paa hans Tallerken. — Aaby var først kaldet til Præst for Guldberg og Nørre-Sandager Menigheder paa Forslag af Grev Gyldensteen, som var af reformeert Troeskjendelse¹, og fik rimeligviis Kaldet for at ægte en Jomfru Suthorn, som havde været Kammerjomfru hos Grevinden². Han var kun ganske kort i dette Embede; thi da Hans Birkerod i Særslev døde, fik han dette Kald i 1743³ og levede her til d: 10de April 1804, altsaa i 61 Aar.

Hvad Aabys Udvortes angaaer, da kan jeg ikke godt bedømme dette, fordi han var en ældgammel Mand, da jeg førstegang saae ham, dog vidnede hans Alderdoms Statur og Udseende om, at han i sin Ungdoms og Manddoms Tid maa have seet godt ud og været en velvoxen Mand. Hans Ørnenæse og lyse, lidt graaagtige Øine klædte ham ikke ilde. Ansigtet var ovalt, Munden ikke stor, men Underlæben hængende, som Følge af, at de fleste Tænder foran vare borte. Hvad der derimod gjorde det saare ubehageligt at omgaaes med ham og især at sidde med ham tilbords, var hans store Ureenlighed baade i Henseende til Person, Klæder og hele Adfærd. Han vadskede sig aldrig undtagen om Løverdagen, paa hvilken Dag han anvendte hele Formiddagen til at barbære sig; Ansigt og

¹) Den 21. Maj 1742 blev Aaby kaldet til Sognepræst i Sandager-Guldbjerg. Blandt tre Kandidater var han af Besidderen af Gyldensten, Grev Jean Henri Huguetan, Rigsfriherre af Odyck, Greve af Gyldensten (†1749) blevet indstillet som den første, »som mig mest er bekiendt, og haver et besynderlig godt Vidnesbyrd at være meget opbyggelig i sin Lærdom og Levnet, ligesom og forsichres at have et oprigtig Forsæt til at stræbe at blive Gud behagelig og Meenigheden tienlig og opbyggelig« (Fyenske Reg. 1742 Nr. 55 med Indlæg).

²) Jvfr. S. 545. I Følge Folkeoverleveringen skal hun have været Hønsépige paa Gyldensten (Bogense Byes Historie, 1859, S. 371).

³) Den 29. Marts 1743 kaldedes Aaby til Sognepræst i Særslev, ogsaa denne Gang indstillet som Nr. 1 af Grev Gyldensten med Henviisning til hans Embedsgerning i Sandager, »i hvilket hands Embede hand alle-reede haver ladet see berømmelige Prøver af Retsindig Nidkierhed for Guds Ære og Meenighedernes opbyggelse«! (Fyenske Reg. 1743 Nr. 39).

Hænder bleve da ogsaa betænkte. Til daglig Brug gik han med Beenklæder og Vest af sort Vadmél, derovenpaa en Kattuns Slobrok, men som var sort glindsende, fordi han ideligt savlede. Paa Hovedet bar han en af de saakaldte Skorsteenshuer¹, som aldrig var reen, fordi han ideligt vendte og dreiede den med sine Fingre, der forresten havde nok at gjøre med at rage i hans Pibehoved, som stedse var i Brug. Om Halsen bar han en Halsklud af simpelt Lærred og paa Benene Støvler af Fedekalveskind med Haarene vendte indad. Naar han selv indfandt sig i Kirken, hvilket han altid gjorde, naar der faldt Offer, som han ikke betroede Capellanen til at modtage, var han om Vinteren forunderligt paaklædt. Paa Parykken bar han en Slags Kaskjet af sort Voxdug med en Skygge, der begyndte paa Siderne, først ganske smal, derfra udvidende sig til en uhyre Brede foran. Flere brede Silkebaand vare paasyede og samlede sig ved en stor rund Knop ovenpaa Pullen; 2 andre brede Baand gik over Ørene og ned under Hagen. Ovenpaa Præstekjolen hængte løst en Ræveskinds-Pels af grønt Stof med Ærmerne dinglende bagefter. Opad Kirkegulvet beholdt han det Hele paa og tog det først af, naar han endelig var kommen op i Choret, hvor det da skete under megen Passiar med Degnen om Veiret og især om Kirkegangskonen, som han selv indledte, ligesom han ogsaa selv døbte Barnet. Capellanen prædikede og messede, besørgede Skriftemaal og Altergang. Kun paa Høitidernes første Dage prædikede han selv, ellers sjældent.

Gamle Consistorialraad Zeuthen i Skamby² har fortalt mig, at han i sine Studenterdage havde været et halvt Aars Tid hos Aaby for at hjælpe ham med at prædike, og fødte til, at de Historier, der vare i Omløb om ham, ikke vare saa gale, at de jo godt kunde passe. Han havde selv en-

¹) Formodentlig et fynsk Dialektudtryk; findes ikke i Ordbog over det danske Sprog.

²) Sognepræst i Skamby, Konsistorialraad Frederik Bagger Zeuthen (1767—1851).

gang hørt ham messe en Collect, hvori forekom de Ord: »men fri os fra det Onde«, og da supplerede han: »som fra disse fordjævlede Huusmænd, der vil tage fra mig den Jord, som Gud og Kongen har givet mig«. Alt dette gik i Messetonen ligesom det Foregaaende. Anledningen var, at Præstegaardens Huusmænd vilde under Udskiftningen have Jord lagt til deres Huse og søgte derom¹. Ved Barne-daab havde han sin egen Maade at gaae frem paa. Naar Konen kom med Barnet, og han ikke kjendte hende, var hans første Spørgsmaal, hvor hun var fra, hvad hun hed, kort, en heel Deel Spørgsmaal, som sædvanligt endte med: »kom lidt bedre frem for Vinduet, jeg er en gammel Mand og kan kun daarligt see«. Naar man saa var kommen saavidt, at Spørgsmaalet: »vil Du paa denne Tro være døbt« var besvaret, og Daaben nu skulde gaae for sig, saa sagde Aaby: »ja saa fly mig Barnet« og tog det nu under den venstre Arm, saa Hovedet var fremad, og gned med Haanden Vand rundt paa Hovedet meest den tredie Gang. Kom der ved Offringen en Krone, saa tog han den op og veiede den med Kjærlighed i Haanden. Kom En med en Toskilling, saa tog han den undertiden og kastede den efter den Offrende, idet han raabte: »saa skal I faae Skam I Toskilling-Kjærlinger«². En første Pintsedag hørte jeg ham selv i sin Prædiken udtale disse Ord: »Stolthed og Hovmod har,

¹) Da F. B. Zeuthen var hos P. J. Aaby ca. 1791 (Saml. til Fyens Historie og Topographie IV, 298), maa den omtalte Tildragelse formentlig henføres til dette Tidspunkt. Til Sagens videre Oplysning er følgende fundet: 1801 klagede fire Husmænd i Særsløv til Stiftamtmanden i Odense over, at P. J. Aaby som deres Husbond mod tidligere afgivet Løfte ikke vilde tillægge deres Fæstehuse Jord, og paaberaabte sig i den Anledning en af Stiftamtmand Fr. Buchwald 1792 afgiven Resolution. Imidlertid viste det sig ved fornyede Undersøgelser, at den paaberaabte Resolution ikke indeholdt Hjemmel for de fremsatte Krav, hvorfor Stiftamtmand P. R. Gersdorff under 7. Januar 1802 resolverede, at der intet kunde foretages i Anledning af den rejste Klage (Fyens Bispearkiv, Skovby Herreds Breve 1802).

²) Jvfr. Vedel Simonsen, Elvedgaard IV, 13.

min Himmerigespart, betaget Eder. Her kommer I med Eders Silketørklæder, jere Florsforklæder, og hvad er det saa Andet end Skiltet, som Fanden hænger ud, for at man skal see, hvad der boer i jere Hjerter, og I ride, min Himmerigespart, ned i Helvede, og jere Børn rende bagefter og tage Hesten i Haalen«. Det var ikke sjældent, at Omegnens Folk reiste til Sørslev Kirke for at høre Løier af Aaby. Saaledes kom Nogle engang fra Bogense i Kirke, medens han stod paa Prædikestolen. Da han fik dem at see, udbrød han paa sin egen Maade med sit: »naa, naa, saa, saa, kommer I der, I Bogense Parykblokke, for at gjøre Nar af en gammel Mand. Det skal, min Himmerigespart, blive Løgn, Amen!«

Naar han gik paa Prædikestolen, saae det meget formidabelt ud, at han kom slæbende med en stor Bibel, Alterbogen, Rambachs og Treschows Prædikener¹ under Armen, og bredte alle disse Bøger opslaaede ud for sig paa Kanten af Prædikestolen. Hvad han sagde var, hvad der i Øieblikket faldt ham ind, eller hvad et og andet Tilfælde kunde bibringe ham. Engang kom Degnen Løwes Enke ind i Kirken langt hen under Prædiken. Hun beskyldtes for at være gode Venner med en Muurmester, og Aaby tog nu fat paa at prædike om den babyloniske Hore. Dette tog Løwes Enke sig af og hævnede sig paa en haandgribelig Maade. Da hun nemlig kort efter saae Aaby gaae ud i Marken, hvor der var en lille Gjerdelskov, fulgte hun ham med

¹) En Række enkelte Prædikener af Johann Jacob Rambach (†1735 som Professor og Superintendent i Giessen) kom paa Dansk 1740—63 (se Bibliotheca Danica I, 523), men snarere tænkes der vel her paa hans omfangsrige »Betragtninger over den gandske Christi Lidelse«, Kbh. 1741. Herman Treschow (1739—97), Sognepræst ved Garnisonskirken i København, havde bl. a. udgivet »Prædikener over Høimesse-Texterne«, 1—3, 1787, og »Prædikener over adskillige af de forordnede Høimesse-Texter«, 1—3, 1796. Aabys Tilknytning til Rambach og Treschow antyder, at han i teologisk Henseende har været en konservativ Supernaturalist, jvfr. ogsaa hans S. 536 omtalte Forargelse over de liberale Kapellaner.

en Kjep under Forklædet og pryglede ham ordentligt af. Aaby havde dengang en Capellan, som hed Mathiesen¹. Han tog sig af Sagen, og hun blev multeret; men Præsten glemte hende heller ikke; thi da hun senere skulde vies til bemeldte Muurmester, begyndte han sin Brudevielse² saaledes: »Hvo som faaer Hustru, han faaer en god Ting og annammer af Herren en Velbehagelighed; men Hvo som faaer en skeis Raballermær, han kan faae Ulykke nok. Morten, Morten, hvad vilde Du der?« En anden Gang, da han skulde vie en Enke, hvis Rygte med Hensyn til en Karl i hendes Tjeneste ikke stod godt, og kom til Spørgsmaalet, om hun vidste sig fri o. s. v., og hun da svarede »Ja!«, saa skal Aaby have tilføiet: »naa, naa, saa, saa, saa — saa I veed Jer ogsaa rigtig fri«. Ogsaa de ældre Kirkebøger her ved Kaldet vidne om, at han var lige saa lige-gyldig ved hvad han skrev, som ved hvad han sagde. Saaledes findes den ovenfor nævnte Degn Løwes Død anmeldt saaledes: »1801, Løverdæg Nat, Kl. 2, d. 9de August døde den bekjendte Sogndegn her til Sørslev og blev Onsdag derefter begravet, nemlig candidatus theologiæ Knud Andersens Løwe, en Odense rig Værtshuusholders og Kromands Søn, som paa 4 Timer tog i bedrøvelig Maade Ende med en ubeskrivelig Fordærvelses Forskrækkelse, som Evigheden bærer ham i, den han ikke troede — men nægtede«. 1803, d. 24de April staaer i Anledning af et Barns Daab blandt Andet anført Følgende: »Faddere vare Hans Andersen, Selveier eller Selvstodder, Anders Nielsen, Kirkeværst eller Kirkeværge«.

¹) Ovennævnte (S. 536) Bugislaus Mathiesen (1772—1832), personel Kapellan i Sørslev 1800, Sognepræst i Gudme-Brudager 1802 til sin Død. Hverken i Politiprotokollen for Skovby m. fl. Herreder eller i den gejstlige Justitsprotokol for Skovby Herred er der i Tidsrummet 1800—1802 paatruffet noget om denne Tildragelse. Er en Mulkt blevet idømt, har det da vel været som Følge af et Forlig.

²) Sørslev Kirkebog oplyser, at den 18. December 1801 blev Muurmester Morten Nielsen og Else Marie Pedersdatter, Enke efter Degnen

Aaby's Kjendingsnavn blandt Omegnens Folk var Peder Skytte i Særslev; thi at være en god Skytte var ham mere end at være en god Præst. En Jagtdag var for ham en sand Høitidsdag, til hvilken han beredte sig en heel Dag forud med megen Travlhed. Geværerne maatte udpompe¹, Laasene fra og eftersees, Piben poleres, Krudt og Hagel fyldes i Horn og Pung og med alt dette maatte Stuepigen, som altid var tilstede til hans personlige Opvartning, være ham behjælpelig. En af de store Skuffer i hans Chatol var altid fyldt med Requisiteer til at udføre disse Jagt-Forberedelser. Naar nu daværende Besidder af Grevskabet Gyldensteen, Grev Knuth², havde stor Jagt, saa skulde hele Selskabet ind paa Veien til Aaby og have ham med. Han gav da Frokost og var ved den Leilighed altid en munter og oprømt Vært. Engang spurgte han Greven, om han ikke nok maatte have, hvad han den Dag skød. Dette indvilligede Greven, og da man kom op i Skoven, satte han et Skud Hagel i en stor Bøg. Den godmodige Greve sagde: »for een Gang gaaer det an, min kjære Aaby»³. En Gang i September var det hans Fødselsdag, paa hvilken han altid var paa Jagt, og paa en saadan Dag sad jeg beskjæftiget med nogle Breve. Aaby kom ind ad Porten bærende en Hare i Haanden. Han gik hen, aabnede min Dør og spurgte, om jeg skrev til mine gode Venner, for saa kunde jeg fortælle dem, at han idag, da han var 86 Aar gammel, havde skudt en Hare, og han vilde see, om nogen af dem kunde gjøre ham det efter.

Knud Løwe i Særslev viede (velvillig Meddelelse fra Landsarkivet for Fyen).

¹) Jagtudtryk: pumpes rent med en Pumpestok (Ordbog XXV Sp. 578).

²) Formentlig Stiftamtmand, Gehejmerraad, Greve Johan Henrik Knuth (1746—1802) til Gyldensten og Knuthenborg, muligvis dog ogsaa hans Fader Stiftamtmand, Greve Eggert Christopher Knuth (1722—76).

³) Jvfr. Vedel Simonsen, Elvedgaard IV, 12—13. Her tales dog om »den største Eeg, han kunde finde«.

Paaskedag 1804 prædikede han sidste Gang. Det gik svagt, og da han kom ned, spurgte han, om jeg kunde høre Noget, mig til Nytte. Fra den Dag af var han syg af Indigestion, og al den Latværg¹, Dr. Eichel² sendte ham, vilde ei hjælpe. Han blev begravet d. 18de April i Sørslev Kirke, var altsaa sidste Lig, som kom derind³. Provst Boesen af Vigerslev⁴ holdt Talen over ham efter Luc. 1,49, og gjorde meget passende Anvendelse af disse Ord paa den Afdøde.

Aaby var, som ogsaa fremlyser af hvad der i det Foregaaende er fortalt, aldeles blottet for præstelig Dannelse og Sands for sit vigtige Kald. Han var yderst gjerrig og, tildeels som Følge af denne onde Rod, var han begavet med en slem Klaffertand, sagde nødigt noget Godt om Andre og var meget misundelig. En velhavende Gaardmand her i Sognet mistede sin Fader og vilde have holdt Ligprædiken over ham, men kunde ikke komme tilrette med Aaby om Betalingen. Aaby vilde have 5 Rigsdaler, Bonden vilde kun give 4, og Enden blev, at han slet ikke vilde have holdt Ligprædiken. Herved var nu Intet at gjøre; men, da Aaby mærkede, at det paa Begravelsesdagen blev en øsende Regn, og vidste, at en Huusmand i en anden By laae syg, sendte han Bud til ham, om han ikke vilde berettes. Da dette bifaldtes, tog Aaby ned til ham, og gav sig god Tid, for at Ligfølget rigtigt kunde blive gjenneblødt. Tilsidst kom den Afdødes Søn og spurgte, om han skulde hente en anden Præst; men Aaby svarede koldsindigt, at han kun kunde være eet Sted ad Gangen. — Jeg havde en Accord med ham, at han skulde give mig 32 Rgdl. 3 $\frac{1}{2}$ kvartaliter. Naar jeg nu skulde have disse

¹) Lægemiddel til indvortes Brug, bestaaende i en grødlignende Blanding af faste og flydende Stoffer (Ordbog XII Sp. 446).

²) Dr. med. Johan Eichel (1729—1817) i Odense (Kr. Carøe, Den danske Lægestand, Doktorer og Licentiat 1479—1788, S. 34).

³) Indskriften paa Ligstenen over P. J. Aaby i Sørslev Kirke er aftrykt i Fynsk Hjemstavn II, 155—6.

⁴) Sognepræst i Vigerslev-Veflinge, Provst Jens Frederik Boesen (1765—1839).

Penge, skyndte han sig at betale de 32 Rdl., lukkede Chaltoklappen og lod, som han glemte de 3 $\frac{1}{2}$; men naar jeg erindrede ham derom, saa kom der mangt et »Naa, naa, saa, saa, hille min Salighed!« og saa kom de 3 $\frac{1}{2}$. Han var tvende Gange gift, første Gang med en Jomfru Suthorn, anden Gang med en Jomfru Feddersen fra Gauerslund i Jylland¹. Denne sidste var gift med ham i 53 Aar, og rostes meget af dem, som kunde huske hende². Hun skal have været en forstandig og sindig Kone og gjort sig Umage for at styre tilrette paa Manden. Man fortæller saaledes, at naar Aaby paa Prædikestolen begyndte at forivre sig, ja endog at komme frem med sin Kirkeed: »min Himmerigs-part« eller endog at prædike om enkelte Personer, saa sukede hun lydeligt og endte med: »Aa, ja, ja!« og naar Aaby hørte det, saa tog han Svøbet³ ind, da han vidste, hvad dette dybe Suk betydede. Denne Kone døde et Aars Tid, førend jeg kom til Sørslev, og Præsten Biemann i Eiby⁴ har selv fortalt mig, at da han hørte, at hun var død, saa gik han op til Aaby for at trøste ham; men da Aaby brugte det Udtryk, at han heller vilde miste sine sorte Vognhopper end hende, saa havde han ikke Mere at sige ham, men gik sin Vei. Med begge Koner havde han flere Børn, som alle døde undtagen een Datter, som overlevede ham. Hun havde tvende Gange været gift, første Gang med Præsten Smalz i Vissenberg, anden Gang med Præsten Bønnelykke i Brennerup⁵. Hvad der banede hende Vei til

¹) Aaby ægtede 23. Oktober 1742 Mette Magdalene Suthorn fra Gyldesten, begravet 2. April 1748; 25. September 1748 Anna Cathrine Fedder, Datter af Provst, Sognepræst i Gauerslund Jørgen Fedder (Amager) (†1743). (Vedel Simonsen, Elvedgaard III, 44, 45; IV, 32).

²) Hun døde 23. Maj 1800, 74 Aar gl., efter 52 Aars Ægteskab med P. J. Aaby (Vedel Simonsen, Skovby Herreds Beskrivelse II, 14. Ms. i Nationalmusæet).

³) Maritimt Udtryk: et tyndt Reb, Tov (Ordbog XXII Sp. 1365).

⁴) Sognepræst i Ejlby-Melby, siden i Skelskør Morten Biemann (1763—1828).

⁵) Margrethe Magdalene Aaby var først fra 1774 gift med Sognepræst

tvende Giftermaal er ikke godt at sige, da hun var det styggeste Fruentimmer, jeg har seet. Som Enke holdt hun Huus for Faderen til hans Død. Engang klagede han for mig over hende, kaldte hende: »sure Grethe« og sagde, at hun var giftesyg. Hun giftede sig ogsaa virkelig siden med en Landeværns-Capitain Bonnichsen¹. Mange mente, at Aaby var rig, og dette var maaskee Aarsag til Datterens gode Giftermaal. Han efterlod sig dog kun omtrent 8000 Rdl.² Ved sine Underligheder erhvervede han sig megen Omtale, og mange Gamle mindes endnu Peder Skytte i Særslev.

Tillæg.

Af den ovenfor gengivne Karakteristik som af anden Omtale, der i højere Grad bygger paa Anekdotefloraen, faar man antageligt et noget ensidigt Indtryk af P. J. Aaby³. Det kan da være rimeligt som Afslutning at lade nogle andre Vidnesbyrd komme til Orde. Først skal nævnes den Omtale, der bliver Aaby til Del i de fyenske Bi-

i Vissenbjerg Immanuel Conrad Ludvig Schmaltz (1720—82); dernæst med Sognepræst i Brænderup-Ore Svend Bønnelykke († 1793). Om Faderens satiriske Udtalelse om Datteren ved hendes første Brudevielse se Vedel Simonsen, Elvedgaard IV, 156 Note 1.

¹) Hun ægtede tredie Gang 1805 Kaptajn Peter Hartvig v. Bonnichsen i Bogense.

²) Der er ikke forefundet noget Skifte efter P. J. Aaby (velvillig Meddelelse fra Landsarkivet for Fyen). Efter Aabys egen Opfattelse var en Mand paa 6—8000 Rdlr. »hovedrig« (jvfr. S. 562).

³) I Dansk Folkemindesamling findes adskillige Optegnelser om de Historier om Aaby, der længe levede videre i Folkemunde. En Del havde dog tidligere været indsamlet og trykt af Evald Tang Kristensen i hans »Jyske Folkeminder« IX, Nr. 19—20 og i hans »Jysk Almueliv« VI, Nr. 439, 589, 878, 879, 880. Folkeoverleveringen har afgivet taknemmeligt Stof til adskillige Avisartikler om Aaby, saaledes i Vestjyllands Socialdemokrat 1913 15. Juli; Fyns Tidende 1915 16. Oktbr.; Heimdals Søndagsblad 1921 2. Jan.; Fyens Socialdemokrat 1952 26. Oktbr.

skoppers Visitatsbog¹. I det meget lange Tidsrum, hvori Aaby beklædte Sognepræsteembedet i Særslev, var der gentagne Gange Bispevisitats hos ham, første Gang den 30. April 1750, hvor Biskoppen *Christen Ramus* fandt Ungdommen »vel oplyst«, og der ingen Klager fremførtes hverken af Præsten og Menigheden. Det samme var ogsaa Tilfældet, da hans Søn og Efterfølger *Jacob Ramus* visiterede den 26. April 1762.

En usædvanlig flittig Visitorator var Dr. *Tønne Bloch*, der i sin Bispetid (1786—1803) naaede at visitere ikke mindre end seks Gange i Særslev (1787, 1790, 1793, 1796, 1799 og 1802). Hans Dom er overvejende gunstig. Allerede 1787 hedder det, at Biskoppen var »med Kirken og Meenigheden og dens Ungdom saare vel fornøyet«. »Sogne Præsten hr. Peder Jacob Aabye havde mange gode betragtninger, men og en Mængde *ἀλλότρια* over Dagens Evangelium, og talte desuden i 1½ Time«. Et lignende godt Helhedsindtryk fik Tønne Bloch ogsaa senere. 1790 siges det, at Aaby »catecheserede upaaklageligen«, men 1793, at han »catecheserede ikke sønderligen«, og 1799, at hans Katekisation gik »vildt«. Selv 1802 var Biskoppen dog »meget vel fornøyet«. Som en Mærkværdighed noteres der: »Sogne Præsten hr. Peder Jacob Aabye, nu 61 Aar Præst og 86 Aar gl., stod for Alteret«. Der tilføjes: »Personelkapellan hr. Benjamin Sidenius catecheserede overmaade vel«. Præstegaarden var — som før — vedligeholdt, og der hørtes ingen Klage.

Historikeren *L. S. Vedel Simonsen*, som personlig har kendt Aaby, der boede ikke saa langt fra hans fædrene Hjem Elvedgaard, har flere Steder i sine haandskrevne Samlinger omtalt ham. Saaledes har han i Fortsættelsen af (de trykte) Efterretninger om sin Fødegård bemærket følgende om ham²: Han var »vel en hidsig og opfarende Mand,

¹) Visitatsbog for Fyens Stift 1732—1803 (Fyens Bispearkiv, Landsarkivet for Fyen).

²) Vedel Simonsens haandskrevne Elvedgaards Historie 5. Hefte S.

ja! i den Grad hæftig, at han i sine yngre Dage endogsaa kunde bande og formaledide sine egne Øine, naar han engang iblandt, hvad som høist sielden var Tilfældet, skiød feil af en Ræv eller en Hare; men han var forresten, hvad mig endogsaa synes af de ovenanførte Breve¹ at fremlyse, en høist godmodig og, saavidt jeg veed, ogsaa, alle sine Synderligheder uagtet, en retskaffen Mand og derhos en høist nidkiær Præst, der vist ikke lod nogen af sin Menighed døe uadvaret hen i sine Synder«.

Ogsaa i sine haandskrevne »Samlinger til Skovby Herreds Beskrivelse«² omtaler Vedel Simonsen P. J. Aaby. I en sammenfattende Karakteristik af ham hedder det her: »denne Mand var vel en Jubellærer, thi han var Præst fra 1742 til 1804 o: i 62 Aar, men var derhos eller blev i det mindste i de senere Aar en heel besynderlig Mand, en lidenskabelig Jæger, der ikke altid nøje respecterede andres Jagtrettighed og derhos kaldte sine Jagthunde sine *Engle*; men tillod sig derhos i Kirken og paa Prædikestoelen saa mangehaande Frieheder, at han blev Gienstand for en Omløbers Efterabelse, der fordi han handlede med Svovlstikker og derhos tillod sig at efterabe enkelte Præsters Udtryk og Manerer, var bekjendt under Navn af *Svovlstikkepræsten*, under hvilket saavel han som hans Prædikener omtales i Odense Adresse Contours Efterretninger for 1784 No. 21«.

Endelig kan det være passende at lade Hr. *Peder Jacob Aaby* selv komme til Orde. Der er bevaret en Del Skrivelser fra hans Pen, skrevet med en stor og plump, med Aarene mere og mere disharmonisk og lidet læselig Haand. Skriver han til eller om Modstandere, er Tonen alt andet end elegant, men over for Foresatte viser han sig ved sin krybende og højst underdanige Stil helt som et Barn af

806 (i Nationalmusæets Bibliotek). Allerede i det trykte 4. Hefte S. 12—14 havde Forf. givet Bidrag til en Karakteristik af Aaby.

¹) De her nedenfor S. 559 ff. meddelte Breve til Benjamin Sidenius.

²) Samlinger til Skovby Herreds Beskrivelse II, 135 (Renskriften i Nationalmusæets Bibliotek).

den gamle Tid. Forøvrigt vidner hans Skrivelser om, at han ikke har været nogen stor Sprogmeister, han ynder tunge, knudrede Perioder og er ikke i Besiddelse af særlig Sans for logisk Præcision eller Progression. Et mindre Udvalg af hans Skrivelser vil være egnet til nærmere at belyse hans Personlighed. Den snurrige Stil har sikkert harmoneret ganske godt med den originale Skikkelse, alt medens Indholdet jævnligen blotter Svagheder ved hans Karakter. Dog maa det siges, at flere af de Synspunkter, han kan tage til Orde for, nok vidner om, at man for sig har en Mand, der er i Besiddelse af en vis kirkelig Sans, om end han sikkert med Rette maatte forekomme en senere Periode — for at bruge Benjamin Sidenius' Ord — som blottet for »præstelig Dannelse«. Glemmes bør det dog ikke, at Udviklingen i de 60 Aar, der ligger mellem Aabys og Sidenius' Tiltrædelsesaar, betegner en overordentlig Forandring af Præsteidealet.

1.

1764 18. Jan. P. J. Aaby til Biskop Jacob Ramus.

Høy-ædle
Høy-ærværdige
Her Biskop Ramus!

I underdanig følge Deris Høyædelheds Høy Respective Befaling i det Circulaire Omgangs Brev af 5te hujus følger: Skulde Deris Høyærværdighed reflectere noget paa min Ringe Stemme til det frasagte Provste-Embedis Beklædelse her udj Schoubye-herredet¹, da udbad ieg mig i ald underdanighed, det maatte behage Dem at beskikke os dertil Een Mand af Activité og Vittighed, som var Om-

¹) Valget gjaldt Efterfølgeren efter den tidligere Provst Elias Brinck, Sognepræst i Søndersø. I første Omgang havde Hans Hviid i Ejlbjby stemt paa Aaby, i anden Omgang fik han fire Stemmer (Poul Lundager, Sognepræst i Bogense, Henning Achtonius, resid. Kap. sst., Christen

giengelig, levede Roelig, elskede Fræd og ædruelighed, hvilke Reqvista jeg ey kand sige andet end de jo tilforladeligst findes hos Her Hans Hviid, Sogne Præsten for Eilbye og Meelbyes Meenigheder, der desuden er udj Embedet dend Ældste; Mens sculle hand ey tage derimod, kand det samme være skrevet om min Naboe velærværdige Her Laurits Balslew, Sogne Præst for Guldberg og Sandager Meenigheder i Kaalshauge, skjønt hand er dend yngste i Embedet.

Ald gudomelig Naades Fylde til Bestandig velsignelse, Lyksalighed og Glæde være stedse over Dem og Deris, hvilket hiertelig og altid forønskes af

Deris
Høy-ædelhed
og

Sørslef Præstegd
d. 18de Januar
1764.

Høyærværdigheds
troe Forbedere hos Gud
Peder Jacob Aabye.

(Fyens Bispearkiv, Skovby Herreds Breve 1733—85).

2.

1764 17. Febr. P. J. Aaby til Biskop Jacob Ramus.

Da det havde vist sig, at den til Provst udvalgte Sognepræst i Ejlby Hans Hviid ikke ønskede at modtage det paa ham faldne Valg, maatte der afholdes ny Afstemning blandt Præsterne. Aaby voterede derfor igen paa »Hr. Laurits Balslew, der som nok bekiendt har alle til Provste Embedet fornødne Reqvista«.

(Sammesteds).

Westergaard i Vigerslev og Laurits Luja Balslev i Guldbjerg). Achtinius havde i sit Votum skrevet, at han ansaa Aaby velegnet til at blive Provst »baade i henseende til Midler og Forstand. Gud bevare os fra en krigsk Proust!« Til Provst beskikkedes den ovennævnte C. Westergaard.

3.

1766 13. August. P. J. Aaby til Biskop Jacob Ramus.

P. J. Aaby forespørger hos Biskoppen i en Casus conscientiae, som ikke før er arriveret ham i 24 Aars Embedsvirksomhed, : om han efter foregaaende Kristendomsundersøgning og aabenbare Skrifte til Alters maa antage en 34—36 Aars Mandsperson, som nu er kommet til at tjene hos en af Margaards Bønder, men som i 8 foregaaende Aar har ernæret sig som »Landløbere«. Aaby vil gerne hjælpe »dette arme vildfarende Stakkel«, der tillige efter Sigende skal have haft »et bedrøvet og ælendigt tilfælde 2 à 3 gange om ugen«. Det maa dog indrømmes, at han »er meget maadelig og slet grundet i sin Christendom«.

(Sammesteds).

4.

1775 28. Marts. P. J. Aaby til Biskop Jacob Ramus.

Høyædle
Høyærværdige
H^r Biskop
H^r Jacob Ramus.

Udj hørsomeligst og Pligtskyldigst følge af Deris Høyærværdigheds Høy Respective ordres af 15de passato angaaende Een udj afdøde H^r Provst Westergaards stæd dueiligst og beqvemmet Provst over Schoubye Herreds Provste Sagers fornødne administration at vælge¹; er Jeg af dend Meening, at H^r Hans Hviid Arnsbach i Eilbye, som, skjønt hand er noget skrøbelig af alderdom, dog visselig ikke anderleedis end hand hver Søndag i dend Eene Kirke Prædiker og catechiserer, forretter Børnedaab med videre; ligesom og alle Brudevielser af ham Selfv forrettis

¹) Blandt Herredsbrødrene stemte 1775 kun een (Hans Hviid i Ejlby) paa Aaby. Provst blev L. Balslev i Guldbjerg.

uden dend yngre sin Søns¹ hielp at behøve og modtage: er dend vederheftigste blant alle Herrets Brødrene, som sandelig og behøves i henseende til umyndiges Midler sig at antage, deres beste, som ere umyndige, at besørge, det de i tiide faar fornødneste visse forsikring, sær naar samme Børns Penge maatte staa hos Een insuffisant fader, da at være i vidrig fald Selfv ansvarlig, naar Børnene naar Myn-digheds Aar eller komme i Mands Værge og det alt som meldt til de umyndiges allerbeste Sikkerhed hos Een Suffi-sant Provst; dog skulle hand neml. Hr Hans Hviid afslaae mit votum, da siden ieg er forsikret af Een tilforladelig god Wen, at Hr Laurits Balslew som Hr Hviid næst suffi-santeste, i hvad maade udkrevis Provste Væsen angaa-ende, renuntierer vist nok mit ham ellers gifvende votum, er Ingenn dueligere, bedre eller meere hertill habile i dob-belt henseende end min næste Naboe Hr Mathias Jacob Kanneworff Sogne Præst i Søndersøe², som og i ovenmelte tilfælde gives herved mit reene velmeenende votum til Provst i Schoubyeherret herefter at blive.

Forblivende med allerbeste velmeente Gudomelige Vel-stand og Velsignners trohiertige og overflødige Erønsk-ning over Deris Høyærværdighed og heele høy Biskoppe-lige Fromme Familie samt min Ringe Respects formel-delse udj allerstørste og billigste æstime

Høyædle
Høyærværdige
Hr Biskop Ramus
Deris
aller-skyldigste Tiener
og
Troe Forbedere
Peder Jacob Aabye.

Særsløfv
Præstegd. d. 28^{de}
Martij 1775.

(Sammesteds).

¹) Som Kapellan i Ejlbj-Melby havde den gamle Hr. Hans Hviid († 1778) sin Søn Erik Hviid Arensbach († 1797), siden selv Sognepræst sst.

²) Matthias Jacob Kannewurff († 1808), Sognepræst i Søndersø 1763—1806.

5.

1780 16. Decbr. P. J. Aaby til Biskop Jacob Ramus.

Efter den »af alle Retsindige Herreds Brødre her i Schoubyeherret meget saare høyt og Høystelskte Hr. Laurits Balslew« ønsker Aaby til Provst at faa valgt »dend brave heelt berømte Provst Thor Hallitsen i Bogense«¹.

(Sammesteds).

6.

1787 24. Febr. Pastor emeritus Henning Achtonius i Bogense til Biskop, Dr. theol. Tønne Bloch.

Achtonius beklager sig til Biskoppen over, at hans Svoger, Hr. P. J. Aaby ikke længere vil betale ham den Nytaarsgave paa 30 Rdlr., som han i sin Tid har forpligtet sig til at udrede. Allerede under Biskop Ramus begyndte han at holde 10 Rdlr. tilbage »med det tilleg, at, dersom ieg icke var fornøyet dermed, skulde ieg kuns sende hannem dem tilbage, da jeg maatte vide, at jeg fick slet intet«. Ved Biskoppens Mellemkomst lykkedes det dog at bringe Sagen i Orden, men nu har Aaby atter begyndt at holde noget tilbage, først 3, saa 5 Rdlr. Achtonius maa derfor udbede sig Biskoppens Hjælp. »Jeg er nu flux hen i det 86de Aar, og min Afskeeds tid er forhaanden, saa dend gode Mand kunde nock med en god villie gifve mig det, hand har lofvet«.

Vedlagt er en Afskrift af Aabys Revers af 26. April 1743. Det fremgaar af denne, at Aaby i Betragtning af den Lykke, der i 1743 var vederfaret ham, nemlig i eet Aar at opnaa to Patronatskald, var blevet foranlediget som »til et Taknemmeligheds Tegn at betænke en af mine Medbrødres ringe Vilkaar og Omstændigheder«. Hertil havde han ud-

¹) Til Provst valgtes 1780 den som Forfatter og som tidligere Missionær i Grønland kendte Sognepræst i Bogense-Skovby Eigil Thorhallesen († 1789). Den afgaaende Provst L. Balslev havde i sit Votum af 7. Decbr. 1780 ikke ment at kunne stemme paa Aaby, »som nu er temmelig gammel og som ieg har hørt, af og til svagelig«. Han levede dog 24 Aar endnu!

valgt den »retsindige og troefaste Lærere«, den residerende Kapellan i Bogense, Hr. Henning Achtonius, hos hvem han ogsaa havde »befunden adskillige Kiende Tegn paa et oprigtig Venskab«. Han forpligtede sig derfor til fra 1. Januar 1745 aarlig at betale ham som »en liden Nye Aars Gave eller Douceur« 30 Rdlr.

Biskop Tønne Bloch blev aabenbart i høj Grad opbragt over Indholdet i denne Klage og tilskrev den 28. Februar 1787 P. J. Aaby et meget strengt Brev, hvori han bl. a. henledte hans Opmærksomhed paa, at hans Forpligtelse grundede sig paa et Løfte til den Højeste, hvorfor han burde betænke Ps. 50,14; Galat. 6,7; 2. Kor. 9,6—7. Han paalagde ham derfor »uophødeligen« at indbetale Restancerne og i Fremtiden den stipulerede Sum¹.

Herpaa svarede Aaby den 9. Marts 1787, idet han bl. a. fremførte, at han kun havde forpligtet sig til at betale den fulde Sum, saa længe Achtonius' Kaar ikke var blevet forbedrede, men det var just indtruffet nu. Achtonius' Gensvar af 21. Marts s. A. viser især paa karakteristisk Maade, at der herskede nogen Tvivl med Hensyn til, hvorvidt Aabys Gave blot var af personlig Karakter eller en Afgift af hans Kald². I en ny Skrivelse af 11. April 1787 lovede Aaby for Fremtiden at ville betale 27 Rdlr. hvert Aar, saaledes at han »Prompte og Præcise Præsterer Præstanda«. I Mellemtiden vilde han trøste sig med Ordet hos Matth. 5,11 f, at det er bedre og saligere at lide end at gøre Uret! I en Række temmelig forblommede Ord bevidner Aaby videre »for Guds og vor Frelseres Jesu Christi og hans hellige Englers Aasyyn, at Jeg fra først saa og til sidst deals

¹) Fyens Biskops Kopibog 1786—87 S. 325—6.

²) Da Aaby med Achtonius' egne Kvitteringer havde kunnet godtgøre, at denne delvis havde taget fejl, hvad 1785 og 1786 angik, blev Biskoppens Tone nu kendelig afdæmpet (Kopibog 1786—87 S. 346, 359), og han nøjedes nu blot med at paalægge ham for Fremtiden at udrede 27 Rdlr. i Stedet for de oprindelige 30 Rdlr.

af Een Kremer¹, deels af Een Ældre Slot² Slanges Egen-nyttige, falske og bedrageligste Forestillinger, Promisser og hellige Løfter er skeett og lider derover største Urætt«. Han glæder sig til ved Lejlighed at aabenbare Sagens sande Sammenhæng i en personlig Samtale med Biskoppen — den er nemlig af en ganske anden Art, end som det udlægges til hans Dishonnør af »Haddere og Misundernes ondskab paa hiin og denne Sidde af K. og L.« Hans dunkle Ord synes at antyde, at den »frivillige« Gave til Achtonius maaske ikke var slet saa frivillig, som man skulde tro, og sikkert har staaet i Forbindelse med specielle Omstændigheder ved hans Kaldelse. Da Hr. Achtonius døde 1788, opstod der nye Vanskeligheder, idet Aaby — som det fremgaar af en Skrivelse af 6. Februar 1789 fra Achtonius' Eftermand som residerende Kapellan i Bogense Knud Knudsen — under allehaande Paaskud vægrede sig ved at betale den nu afdøde Achtonius' Tilgodehavende til hans Dødsdag. Til Slut maatte man i Bispekontoret lade sig nøje med at paategne Sagen: »Derom forhen skrevet til Hr Aabye, som vægrer sig ved at betale, og altsaa ey videre derved at udrette!« Hr. P. J. Aabys Cunctatorpolitik havde saaledes tilsidst sejret!

(Sammesteds).

7.

1789 31. Jan. P. J. Aaby til Biskop Tønne Bloch.

I Anledning af Provstvalg efter afdøde Provst Eigil Thorhallesen stemmer Aaby — da Provst L. Balslev i Haarslev næppe vil lade sig overtale dertil — paa Sognepræsten i Guldbjerg Carl Røher³.

(Sammesteds).

¹) Læsningen af dette Ord tvivlsom.

²) Kan muligvis læses: Slet.

³) Til Provst valgtes 1789 Sognepræsten i Bogense Peder Engel († 1791). Carl Røher (1738—92) var Sognepræst i Guldbjerg-Nørre Sandager fra 1778.

8.

1791 7. Juni. P. J. Aaby til Biskop Tønne Bloch.

Aaby betoner indledningsvis Vanskeligheden for »de Stakkels Præste Faar« af at vælge en Provst. Selv har han »ingen Forstand paa [det], thi hvoêr intet er kand intet vælges«. Derfor overlader han ganske Valget »till min Fromme Biskopp hans upaatvilede Faderlige og Retsindige, Retskafvne Forsorg som for de yngre, saa i særdelished for Jeg gamle, foragtede Skroeg, som ventelig meest og Snaarist og nærmest kunde trenge till En Retscaffen Provst in actu et factô«. Skulde han imidlertid nævne en af de yngre, vilde han nævne Hr. Boesen i Vigerslev som »dend Reedeligste i Guds Sag, der ikke bruger Ulfve eller Refve-Knib i hiint eller dette, som o . . de ældre lefvende og Døde kunde maa ske tænkes«. Som et Postscriptum tilføjes: »Haarslew¹ . . skiøtter Jeg [?] ikke om Jeg for min Part at paatænke . . Probatum P. A.«.

(Sammesteds).

9.

Den 8. Marts 1795 tilskrev Biskop Tønne Bloch Provst J. F. Boesen i Vigerslev og meddelte ham, at han fra Stiftamtmand Buchwald havde modtaget en Klage² af 21. Februar fra 5 Mænd, der besværede sig over, at skønt den Uorden, der var passeret ved en Brudevielse i Sørslev

¹) Formentlig sigtes til Sognepræsten i Haarslev Laurits Balslev († 1792), som Aaby dog tidligere havde støttet. Provst 1791 blev Sognepræsten i Vigerslev-Veflinge Jens Frederik Boesen (1765—1839).

²) Denne Klage er forgæves blevet eftersøgt i en Række Arkiver (velvillig Meddelelse fra Landsarkivet for Fyen), men Baggrunden er klar nok. Den 17. Januar 1795 havde Aaby indstævnet en Række Personer for Politiretten i Skovby Herred, fordi de skulde have opført sig ufor-skammet under en Brudevielse i Sørslev Kirke den 3. December 1794. Efter afholdte Vidneforhør idømtes de skyldige en Række Mulfter til Sørslev Sogns fattige den 3. Februar 1795. Det var blevet oplyst af Vidner, at de paagældende ved den nævnte Lejlighed havde foraarsaget

Kirke den 3. December 1794, var blevet paadømt ved en Politiretsdom den 3. Februar 1795, vedblev Hr. Aaby endnu »endog under Embeds-Forretninger« at »røre« om denne Tildragelse til de paagældendes Beskæmmelse. Biskoppen tilføjer: »Deres Velærværdighed ville desaarsag paa mine Vegne i al Kierlighed bede og formane denne vores Olding, at han nu ikke meere omtaler eller vedrører den skeete Tildragelse, men lader Samme være aldeles glemt og tilgivet; saameget meere som Forbrydelsen er af Øvrigheden behørig bleven anset, og den givne Forargelse derved ud-slettet, da desuden ikke Smælden eller Skielden, men en Kierligheds og Sindiggjørelses Aand egner og pryder en vid [!] Jesu Christi Tiener« (Fyens Biskops Kopibog 1794—5 S. 558—9).

10.

1795 14. Marts. P. J. Aaby til Biskop Tønne Bloch.

Underdanig Pro Memoria!

Af Deres Høiærværdigheds høist Respective pro Memoria af 8de Martij, som mig fra Velædle HE^r Provst Boesen er bleven tilsendt, erfarer ieg, hvorledes nogle falske og Løgnagtige Personer haver beskyldt mig hos Hans Excellence HE^r Stiftamtmand Buchvald, at ieg paa min Prædikestoel som og under øvrige Embeds Forretninger skiælder og smelder paa egen og andre Menigheders forargelige Guds Fiender, som og andre aabenbare Rebellere, som meddeeltige i den d. 3de December paadømte Forargelse, der var den groveste nogensinde er hørt i 53 Aar; Dette

stærk Støjen og Allarm, med høj Snakken og Stampen, ved at støde Sprøjten i Vaabenhuset op og ned mod Muren og Gulvet, saa at næsten ingen kunde høre Brudevielsestalen. Trods Præstens og Degnens Formaninger vedblev Urostifterne deres usømmelige og grove Opførsel, viste derved deres Trodsighed og kastede endog Kirketavlen paa Gulvet, saa at den gik i Stykker. De vilde ikke senere gaa med til at afgøre Sagen i Mindelighed (Politiprotokol for Skovby m. fl. Herreder 1791—1811 Fol. 26 v ff.).

kand intet Menneske med Sandhed overbevise mig, om og heele Sognets Folk blev instævnet, for der om at vidne deres Sandhed; Men dette er allene et ugrundet Had, fordi nogle visse Personer af HE^r Kammer Raad og Herredsfoged Holm i Odense ere bleven tildømte at betale en liden Mulct til de fattige her i Sørslev Sogn for samme grove og uforskammede Forhold her i Sørslev Kirke ved Brøllupet d. 3de December 1794. Denne Mulct er de meget fortrydelig over, at de skulle betale, og da de ikke kand faae deres Harm anderledes hævnet, saa vil de hævne det paa mig med deres falske og Løgnagtige Beskyldning, at ieg paa Prædikestoelen skielder paa meerbem^{te}, Hvilket ieg med samtlige Sogne Mænd i Sørslev Sogn kand bevise at være aabenbare Usandhed; Og dersom nogen med Sandhed kand overbevise mig sligt, er ieg saa villig som skyldig at betale derfor; Jeg haaber da og venter, at HE^r Stiftamtmand Buchvald og Deres Høiædle Høiærværdighed ingenlunde troer disse falske Anklageres Løgnagtige Beskyldning; Hvornæst ieg forbliver med al Høiagtelse og Respect, som og al guddommelig Selvønskende Velsignelsers Overflødighed for Dem og Deres indtil 1000de Leed

Høiædle, Høiærværdige
HE^r Biskop og Doctor Theol. Bloch
Deres
underdanige Tiener og troe Forbeder
hos Gud

Sørslev Præstegrd.
d. 14de Martij 1795.

P. J. Aabye.

(Skovby Herreds Breve. Kun Underskriften egenhændig).

11.

1798 27. Oktbr. P. J. Aaby til Biskop Tønne Bloch.

»Endskiønt mine Sinds- og Legems Kræfter endnu ikke ere saa svage, at jeg behøver at resignere, det mine Omstændigheder ikke heller tillader, saa finder jeg dog, at jeg

formedelst min høye Alder af 83 Aar, og de med saadan Alder følgende Besværligheder kan behøve en Medhjælper i mit Embedes Forretninger som Sognepræst for Særslef Meenighed, hvilket Embede af mig er forestaaet i nogle og 50 Aar«. Til Kapellan hos sig foreslaar Aaby cand. theol. Rasmussen¹, nu paa Fraugdegaard. Da Biskoppen er bekendt med hans Andragende, haaber han, at hans Beslutning og Forslag bifaldes.

(Sammesteds. Kun Underskriften egenhændig).

12.

Som Afslutning skal meddeles tre Breve fra P. J. Aaby til Benjamin Sidenius i Anledning af dennes Kaldelse til personel Kapellan i Særslev 1802. De findes vistnok nu kun i Afskrift (hos Vedel Simonsen i hans utrykte Samlinger til Elvedgaards Historie (V, 803 ff.)). Vedel Simonsen har aabenbart i sin Tid laant Originalerne af Sidenius, og han har gjort sig fortjent ved gennem sine Afskrifter at redde Teksten. Kan Brevene end aldeles ikke kaldes betydelige, saa er de dog meget betegnende for Brevskriveren, og, idet de giver gode Bidrag til Forstaaelse af ham i hans sidste Periode, slutter de sig nær til den foran meddelte Karakteristik ved Sidenius. Ogsaa i kulturhistorisk Henseende, ved Sprog og Stil, er de af Interesse. Det er dog tydeligt, at Tankegangen nu og da er glippet for den alderstegne Brevskriver, og dette i Forbindelse med, at det aabenbart har voldt Vedel Simonsen en Del Besvær at læse hans Haand, har givet Tekstgengivelsen et vist Præg af Usikkerhed, som nu yderligere forøges ved, at heller ikke Vedel Simonsens egen Haandskrift paa hans ældre Dage udmærker sig ved for stor Tydelighed. Trods al anvendt Umage er det derfor nok muligt, at den nedenfor givne Tekstrecension lader noget tilbage at ønske. Specielt kan bemærkes, at det ikke overalt kan afgøres, om

¹) Om denne se S. 536.

de Ord, der er anbragt i runde Parenteser, hidrører fra Aaby eller er supplerende Tilføjelser af Vedel Simonsen. Der maa da oftere regnes med begge Muligheder.

a.

Høit Elskte hr. Sidenius!

Da jeg 86 aars dreng i 60de Præste Embeds aar fra 1742 (som mit af Greve og Geheimeraad de Gyldensteen ved Forestilling, som af Calvinisk Religion og Trois Lærdom givne og derefter naadigst af hans kongl. Mai. confirmerede første Kaldsbrev til Guldberg og Sandager Menigheder og end samme Aar til Serslef Præstekald med dette Kongebrevs Datum beviser¹⁾ er af høiædle, høiværdige og høimægtige Stifts Revisor de Bøtke², dog kuns mundtlig ved hr. Bogislaus (Polakker af Geburth) Mathiesen³ tilmeldt og fortættet, som pro & contra, mens ikke fuldkommen tilvisse underrettet om, at De, som Capellan pro Persona hos afdøde sal. hr. Niels Stub⁴, Præst til Kirkebye et sic porro i Sønderherred paa Falster Land liggende, saavidt som sees af Stats- og Præste-Calender, — at De til dette Særselefs vacante Capellanie (som en dum uforstandig Idiot nomine Kisbye⁵ i sit Brev til hr. Mathiesen melder, (i det

¹⁾ Jvfr. S. 538.

²⁾ Stiftsrevisor, siden Kancelliraad, Tobias Bøtcher († 1837). Om denne jvfr. Svend Larsen, Graabrødre Hospital og Kloster i Odense, 1939, S. 207 ff.

³⁾ Bugislaus Mathiesen, jvfr. S. 536.

⁴⁾ Provst, Sognepræst i Sønder Kirkeby-Sønder Alslev Niels Gregorius Stub var død 1801. Han havde haft Benjamin Sidenius til personel Kapellan siden 23. August 1801 (Immanuel Barfod, Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie I, 234 f., 240).

⁵⁾ Formentlig Jens Brandt Kisbye (1774—1851), der 1802 blev personel Kapellan og 1806 Sognepræst i Aunslev-Bovense. Han synes at have været noget intrigant (Fr. Barfod, Danmarks Gejstlighed I, 170). Hans Selvbiografi med Gennemgang af ikke faa sørgelige Tildragelser er udgivet i G. L. Wad, Fra Fyens Fortid IV, 415—23. Han stillede sig senere velvilligt til den gudelige Forsamlingsbevægelse, jvfr. Kh. Saml. 4. R. VI, 668, 704 f.

han) navnlig kalder Særslef Præste Capellanie (et) Pourgatorium, som han bad ham, denne Øllebrødshue, (om) at recomandere sig til og stræbe, at han (nemlig) K. kunde komme i det Pourgatorium, han nu (selv) slap ud af, som han, Gud skee evig Tak! nok skal blive frie for at komme ind i min korte Levetid, skjønt han er begge Biskopper (nemlig baade) over- og under-Dr. Theol.¹, deres udvalgte Yngling, deriveret af Svogerskab med hr. Bøtker, unter uns gesagt) — vist nok skal være den af Biskoppen; (den) for Kisbyes Skyld forhadte og haardt paatrængte modige og myndige Dr. Theol. foreslaaede Capellan til Særslef Menighed i Skouby Herred i Fyen; (og) da (nu) baade Alderdom og Tidens Travl(hed) i denne forestaaende Passions og Faste Tids fulde (?) Kummings (?)² Forretning især befaler at udbede mig, (at) De upaatvivlet vilde, saa snart mueligt, 1 eller 2^{den} Uge i Fasten i seeneste, tage til Takke at indlogere sig her i Præstegaarden Særslef, da De, naar ieg maae faae (det) at vide 8 Dage før, skal med egen og Sognets 2de forspændte Vogne med Glæde blive uopholdelig hidhentet fra Onse (o: Odense), thi skulde saa være, at min Ansøgning ved Cancelliet eller rettere Deres Capellans-Kongebrev ikke til Biskoppen var ankommen, da skal Vogn herfra og hertil ikke koste Dem 2 Skl. Jeg er med venlig kiærlig hilsen Deres, hr. Sidenius! oprigtige Ven og Velynder Peder Jacob Aabye (o: Nørre Aabye i Fyen). Dat. Særslef d. 6. Febr. 1802.

[Udskrift:] Velærværdige Velærde hr. Benjamin Sidenius Capellan pro Persona hidtil i det vacante S. Kirkebye og S. Alslev Capellanie paa Falster. Betalt til Odense. Ombedes Velædle hr. Odense Postmester det rigtig (at) adressere til snarest Befordring. Cito. Cito.

¹) Der sigtes vel satirisk til Biskoppen, Dr. theol. Tønne Bloch og hans Stiftsrevisor.

²) Vedel Simonsen har aabenbart ikke med Sikkerhed kunnet læse Ordet. Oven over det har han skrevet: Kuurs?

b.

Af Deres meget ærede af 24de Passato erfarer ieg med stor Sinds billig Forundring og Bekymring, at De have (opsat at komme) uden at vide min trykkende og giennemtrængende mig i saa høi alder foruroeligende og umelig bestridende haarde Skiebne, saa som her er ikke saa meget som en god nyttig attestatus eller (?) Candidat at finde til Præstetienestens Forretning. Provst Boesen og vidt omsvævende resid. Capel. Eibe¹, — en herlig Person i en qvadrille a Lumbre — ere næste Naboer, men begge syge, og Capellanen ligger slet ved Sengen i denne Tid. HER Kannevorff i Søndersø² bære og slæbe 2 om 2 op paa Prædikestolen. Schambye (Præst hr. Grønvald), som er uden for herredet, dog paa høire haand næst til Sognet Særsløf stødende, er 86 ja 87 aar, rystende saa med hænderne, at han ingen Ministerialia kan forrette³. Gud veed, hvordan det der (nemlig i Søndersø og Schambye⁴) gaar, da intet uden herskende gierrighed forbyder dem begge, som hovedrige bemidlede Mænd paa 6000 eller 8000 hver tilvisse, at forlange Capellan pro persona, som betænkeligt nok (er) i disse slette vidt udseende farlige Religions eller frie Religions Tider, som tegne sig til al reen Religions Forandring og om faae aar afskaffelse og in totum ophævelse, som in Gallia etc. Præsterne i Kolshauge og Eilbye have tungt nok, hver 2 Kirker og besværligt langt imellem deres Sogne⁵. Bogense⁶ lige saadan. Haarsløf er eneste (Kirke), men han (nemlig Præsten) er beladt med idelige Rei-

¹) Den S. 556 nævnte Provst J. F. Boesen i Vigerslev og den residende Kapellan sst. Rasmus Andreas Eibe (1769—1808).

²) Jvfr. S. 552.

³) Sognepræst i Skamby i Skam Herred Knud Grønvald (1717—1804).

⁴) Præst i Søndersø var den S. 552 nævnte M. J. Kannevorff.

⁵) I Kolshave (o: Guldbjerg-Nørre Sandager) var Frederik Schmidt (1753—1839) Sognepræst siden 1793, i Ejlby-Melby den S. 545 nævnte Morten Biilmann siden 1798.

⁶) Sognepræst i Bogense-Skovby var siden 1798 Rasmus Jørgen Giessing († 1812).

ser til Brødrene paa Christiansfeld eller og har dem hos sig¹. At ieg nu skulde kunne prædike i Dimelugen 3 gange, næste Paaskeuge 3 gange, nemlig Confirmationsdagen (foruden de 2 Paaskedage) og aldrig har opsat eller opsætter paa Deres Vegne eller egne, vil ikke gaae an. Imidlertid er Deres Reise til Kiøb. i Forveien bestemt (og) uopsættelig, faar ieg at lide, som lidende, hvad Skiebnen iskienker til Dødsminuttet. Til hr. Christen Fahnøe, min Kiøbmand i Bogense, behage De at adressere Deres Chatol, Bøger med videre, om derudi ingen Forandring skulde indløbe ved Kiøbenhavns Reisens Lykke, da ellers (naar) hr. Fahnøe sender mig Bud om Deres Sagers ankomst med belovede Baad, skal (de), om mueligt i travleste Havresæds yderste Tid, blive afhentet med forderligste. Forblivende, om jeg gaar dette haarde uforventede besværlige Stød igiennem med Liv og helbred uden sammes Tab, især helbrede, er ieg med lige reciprocable hilsener og Estime, velædle hr. Sidenius, hans stedse Ven og Tiener P. J. Aabye. Dat. Særslef d. 2. april 1802.

[Udskrift:] Pour S. T. velædle hr. B. Sidenius Capellan pro Persona i S. Kirkebye paa Falster Ringsted i Siælland a son Logie. franco pr. Odense.

c.

Høistærede Velynder (og) i haabet fromme Søn hr. Sidenius! Med Fornøielse i beste haab (om, at) De (vil være) som (en) god from i Gud og Christo i Sandhed hengiven Søn mod den, der tilbyder Dem al billig faderlig Omgang næst en eeneste Datter og dobbelt Præste Enke² i Kones Sted, sender ieg til egen Fordel min forspændte egen Postvogn til Befordring hid Løverdags aften, som tids nok efter her befindende omstændigheder, som uigienkaldelige og ufor-

¹) I Haarslev var siden 1792 Sognepræst Rasmus Balslev (1762—1840), kendt som en af Lederne af den herrnhutiske Vækkelsesbevægelse i Fyen og som Opbyggelsesforfatter.

²) Jvfr. S. 545—6.

anderlige, forsikkrende, ieg hverken med Fortrydelse misbilliger eller forundrer mig over Deres vist nok for mig tunge og besværlige Udeblivelse, da her i Egnen ingen præstelige Religions Læreres Hielp var at faae; men hvad var det andet end som, velbetænkt, Guds vise skiulte Raad, der magede (det) saa til Beviis paa faderlig Tugtelse og Prøvelse i daglig indløbende Prøvestund og Time for nogle faae efter Guds Beskikkelse. I aftes, det er Fredag aften den 23de Kl. 7 til 7^{1/2}, fik ieg først Deres ærede, (thi) det var gaaet (en) feilende gang, som ofte skeer, naar Brevene hertil ere komne i Odense Post Casse med adresse *pr.* Bogense (nei! rettest *pr.* Ringsted franco Odense (og) ei meere og videre), thi saa faar Bogense Posten det paa Posthuset i Odense efter aftale mod Betaling i sin egen Lomme.

Hvad angaar, at min kiære, gode, fromme Søn hans Tilbud eene (at) forrette alt paa Søndag, da ingen Confirmation formedelst 7 à 8 antegnede Børn deres utroelige Vankundighed i Christendommens høist fornødne Lærdoms reene grunde i hierterne indpræntede og fattede, bliver ingen Confirmation paa den dertil anordnede qvasimodogeniti Søndag¹, hvorimod, som Forældrene ere nøyede med, ieg har lovet, dog med biskoppelig Tilladelse, at bede min hr. Sidenius, naar de 5 uger paa 6te ere præparerede til slig vigtig betydelig handling, maae de antages, (thi) fuldkommen kan ingen blandt dem ventes, om der blev læst for dem til Michels dags Confirmation, som ikke her nogen-sinde (har) været brugelig. Til at prædike paa Søndag er Cand. Ministr. Østrup² for 14 dage (siden) bestilt; afsagde ieg ham nu, tænkte han sig af mig foragtet; altsaa behøves ikke min gode Velynderes Forretning i nogen Maade i Kirken; thi collecten og om et hiemmedøbt Barn skulde bæres

¹) 3: 1. Søndag efter Paaske, 1802 den 25. April.

²) Formentlig Vilhelm Østrup (1777—1850), en Præstesøn fra det nærliggende Vigerslev, siden Sognepræst i Longelse-Fuglsbølle. Om denne højst originale Personlighed se især G. L. Wad, *Fra Fyens Fortid I*, 171—2.

til Kirke med videre forretter ieg selv. Søndag 8te dage indsættes De af Provsten ordentlig eller ved min Naboe hr. Smith¹, om han faar Tid dertil, hvis ikke, faar De bie; thi til sligt er ieg ikke skikket allermindst i sin egen Sag til Nytte for Fremtiden². De kan nu kuns give sig god Roe med Reisen hid per Commoditet. Forblivende til min død i godt haab om Fromhed mod gamle Folk er ieg min Vens Ven P. J. Aabye. Dat. Sørslef Løverdage d. 24 april 1802.

[Udskrift:] Pour S. T. hr. Sidenius Capellan for Sørslef Menighed, mon tres cher ami, hos velædle hr. Jens Nissen i Aagger (formodl. over) gaden i Odense — franco cito.

¹) Den S. 562 omtalte Sognepræst i Guldbjerg Frederik Schmidt.

²) Læsningen af dette Ord ikke helt sikker.